

УДК 377.1

ПАЛЬЧУК М.

м. Сімферополь, АР Крим

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ Й НАВЧАННЯ В РУМУНІЇ – П'ЯТИЙ ЕТАП ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті розглянуто тенденції розвитку системи освіти Румунії – країни, що приєдналася до Європейського Союзу в рамках п'ятого етапу євроінтеграції. Обґрунтовується важливість практичного використання прогресивного досвіду цієї країни у побудові інтеграційної моделі професійної підготовки виробничого персоналу в Україні.

Ключові слова: професійна і технічна освіта, конкурентоспроможність, світовий ринок праці, освітня траєкторія, система забезпечення якості освіти, система кваліфікацій.

Постановка проблеми. Сучасна освіта і професіоналізм кадрового потенціалу визначає майбутнє держави: якою вона буде, яке місце посіде у світі в епоху жорсткої конкуренції. Важливішим активом глобалізаційної економіки є людський капітал, інвестиції до якого, як показує світова практика, є найефективнішими і надають країні-інвесторові переваги у конкурентному змаганні на світових ринках праці та трудових ресурсів. Складною і фундаментальною залишається **проблема** побудови національної системи професійної освіти й навчання (ПОН), що створює умови зростаючих потоків інформації, фінансового капіталу, ресурсів виробництва та сфери послуг.

Модернізація професійної освіти в європейських країнах здійснюється за нормативно-правовими актами, зумовленими Болонським та Копенгагенським процесами. Ці процеси спрямовані, по-перше, на створення системи вищої, середньої та початкової освіти; по-друге, інтеграційної загальноєвропейської системи професійної освіти [4, с.2].

Незважаючи на те, що у рамках Європейського Союзу (ЄС) відсутня єдина модель професійної освіти й навчання і кожна країна-член європейської співдружності зберігає власну систему, адаптуючи її до загальноєвропейських вимог, а загальні тенденції проявляються у певній егалітарності¹ щодо пошуку вирішення проблем, пріоритетними серед яких є якість, безперервність, фундаменталізація, інтернаціоналізація, демократизація, гнучкість, мобільність, гуманізація та гуманітаризація професійної освіти й навчання у її своєрідних національних формах.

Європа є світовим лідером за якістю освіти й професійної підготовки.

У Меморандумі Європейського Союзу (березень 2006 р., Лісабон) наголошено, що Євросоюз повинен мати найсучаснішу, найдинамічнішу економіку у світі, засновану на знаннях і здатну забезпечити стійке економічне зростання, збільшення числа кваліфікованих робочих місць, виразну соціальну однорідність. Для досягнення цієї мети глави держав та урядів ЄС зазвали не тільки радикально переглянути європейську економіку, але й розробити кардинально нову програму модернізації соціальної та освітньої систем.

Протягом останніх 15–20 років професійна освіта і підготовка стали одними з найрозвинутіших секторів економіки західних країн. Динамічний процес суспільного розвитку тісно пов'язаний із якісними змінами кількісних параметрів національних систем освіти, зокрема, масовим поширенням обов'язкової середньої, а також професійної освіти, виникненням нових концептуальних розробок безперервної освіти. Однією з головних цілей безперервної освіти є розширення та диверсифікація освітніх послуг, що доповнюють базову освіту.

Для даного дослідження важливе значення має досвід колишньої країни Соціалістичної Співдружності – Румунії, країни-сусіда, що приєдналася до країн ЄС разом з Болгарією в 2007 році в рамках п'ятого етапу євроінтеграції.

У зв'язку з цим, **метою** дослідження є визначення позитивного досвіду Румунії в галузі професійної освіти й навчання та обґрунтування меж його використання у педагогічній практиці України. **Предметом** дослідження є порівняльний аналіз сучасного стану і тенденцій розвитку систем професійної підготовки виробничого персоналу в Румунії та Україні.

¹ Егалітарність – (фр. égalitarisme, від фр. égalité – рівність) – рівні можливості з управління і доступу до матеріальних благ всім членам суспільства.

Приєднання систем професійної освіти країн Південно-Східної Європи, серед них і Румунії, до Болонського процесу – найважливіший крок на шляху створення єдиного європейського освітнього простору.

Актуалізація дослідження освітньої системи Румунії зумовлена не тільки збиранням і класифікацією інформації щодо системи освіти, навчальних закладів, управління та нормативно-законодавчої бази освітньої галузі, як визначає їх англійський вчений Дж. Лоурейс, але й аналізом результатів та їх упровадженням до вітчизняної сфери професійної освіти й навчання, оскільки в царині вивчення багатоаспектного процесу підготовки виробничого людського капіталу для світового ринку праці спостерігаються досить глибокі ускладнення [7].

Як об'єкт дослідження система професійної освіти й навчання (ПОН) Румунії мало вивчена, але незважаючи на невеликий строк перебування у складі ЄС, вона зробила впевнений крок уперед у розбудові національної освітньої системи.

Готуючись до вступу в ЄС, країна брала участь у розробленні загального законодавства з освіти, ініціювала укладання двосторонніх угод на ниві освіти з Туреччиною, Грецією, Молдовою. Сьогодні Румунія є активним учасником у розробленні Чорноморської конвенції про співпрацю в галузі культури, освіти, науки та інформації (Стамбул, 1993), Декларації глав держав та урядів країн Чорноморського регіону і Босфорської заяви (Стамбул, 1994).

Провідними світовими науковцями було розглянуто проблеми становлення та розвитку системи освіти й навчання Румунії. Серед них на особливу увагу заслуговують наукові роботи та публікації К. Белє, Дьорд Вентер, К. Опреан, П. А. Владиславлев, С. В. Шевців, Б. Іонеску, Мірча Малітця, Єуджен Паладе, Чіпріан Чуку, Моніки Дворські, Вера Раду, Чезар Бирзя, Александр Модреску, Симона Веля, Ніколетта Берку, Мхай Жигзу, Штефан Попенич, С. В. Сапожников.

Сучасна реформа освіти Румунії, що розпочалася у 2002 році, передбачає розроблення нового законодавства, заснування оновлених державних освітніх програм, що підтримують міжнародні організації, зокрема Всесвітній банк, ЮНЕСКО, Європейський фонд освіти, спеціальний підрозділ ЮНЕСКО – Європейський центр з вищої освіти (СЕРЕС), розташований у Бухаресті [9]. Румунська освіта концентрується переважно на розвитку й забезпеченні моральних і культурних цінностей, демократичного способу життя, водночас прагнучи поліпшення якості

громадського життя. У сучасній Румунії система освіти функціонує відповідно до новітніх вимог і особливостей переходу від централізованого економічного регулювання до ринкової економіки й прийняття міжнародних принципів.

Система освіти Румунії характеризується трьома основними чинниками: якість, доступність, відкритість. Згідно з Концепцією розвитку, головною метою професійної освіти є підготовка молоді до праці й через працю, тож навчально-виховний процес має органічно поєднуватися з науковими дослідженнями та сучасним виробництвом.

Необхідно зазначити, що фінансовою основою для реформування системи освіти Румунії є вклад Європейської громади. Основу політики реформування освіти складає відступ від вертикальної системи управління та її децентралізація. Передача важелів керування та розподіл фінансів відбувається на рівнях громади й освітніх закладів.

Уряд Румунії розглядає проблему закінчення середньої школи, ставить завдання, щоб після здобуття обов'язкової освіти учень був підготовлений до життя в суспільстві і міг працювати. Головна роль у цьому належить системі професійної освіти.

На сучасному етапі в Румунії з'являються приватні школи, ліцеї та університети. Новітні підходи до змісту професійної освіти дозволили школам вводити до 3 % предмети на власний розсуд. У зв'язку з цим велика увага приділяється розробці шкільних програм і підручників. У шкільних програмах переноситься акцент з учителя на учня, тобто стає важливим – розвиток індивідуальних здібностей учня і його ініціативності, а також, що саме учень може знати наприкінці навчання і як отримані знання допоможуть йому в житті, у побудові його професійної кар'єри.

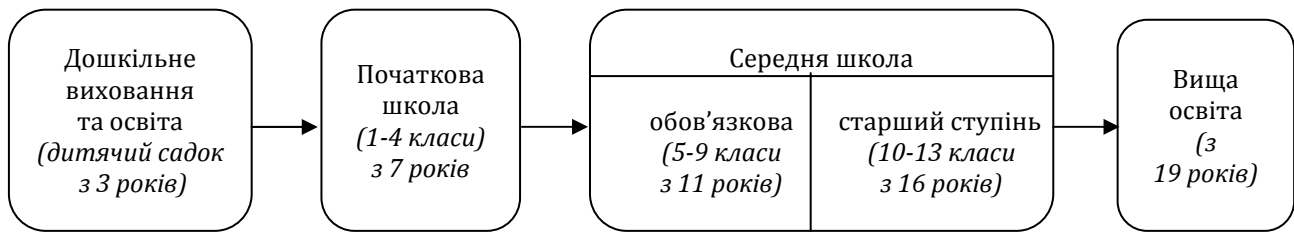
Освіта в Румунії є безкоштовною та обов'язковою до 16 років. Освітня траєкторія починається з 3 років і продовжується до 7 років. Діти зараховуються до дитячих садків, де за стандартною або розширеною щотижневою програмою здобувають дошкільну освіту.

Шкільна освіта починається з початкової школи, куди учні можуть бути зараховані в 7 або в 6 років на початок навчального року, на прохання батьків, якщо діти відповідають стандарту психофізичного розвитку.

Довузівська освіта в Румунії має такі ступені.

Середня школа містить дві складові: обов'язкову освіту та класи старшого ступеня. Старший ступінь середньої школи має наступні освітні

Схема 1
СТРУКТУРА СИСТЕМИ ОСВІТИ РУМУНІЇ

траєкторії: теоретичну, технічну і професійну. Вступ на цей ступінь освіти залежить від іспиту на здібності. Старша школа завершується через чотири роки видачею документа "Diploma de Bacalaureat" – диплома бакалавра, з яким студенти можуть продовжити навчання в університетах.

Схема 2
СТРУКТУРА СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ РУМУНІЇ

Подвійна роль системи професійної і технічної освіти – соціального та економічного характеру – забезпечується за рахунок того, що вона сприяє розвитку професійної сфери в цілому та економічному зростанню Румунії, а також особистому вдосконаленню, соціальній інтеграції і громадянськості. ПОН є основою для здобуття компетенцій, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю, забезпечує кар'єрне зростання надалі. Професійна й технічна освіта застосовує механізми проведення виробничої практики, організованої освітніми установами. Вона надається у рамках "доуніверситетської освіти" – середньою і вищою (неуніверситетською), включаючи 1-3 рівні професійної класифікації або підготовки (як це встановлено в Румунії), тоді як 4 і 5 рівні відповідають вищій освіті. Програма ПОН може бути частиною прямого або послідовного циклу здобуття професії. Це передбачає вступ і завершення професійної освіти після опанування 1 і 2 кваліфікаційних рівнів; причому результатом завершення є одержання кваліфікаційного свідоцтва, що є частковою кваліфікацією.

На Міністерство освіти, наукових досліджень і молоді Румунії покладено відповідальність за програми професійної і технічної освіти, що реалізуються системою навчальних закладів. Розробка професійних вимог здійснюється за безпосередньою участю відповідних соціальних партнерів та роботодавців. Зазначені професійні вимоги затверджуються галузевими комітетами, створеними Державною радою з навчання дорослих – державним кваліфікаційним органом. Галузеві комітети розробляють стандарти професійної підготовки, що служать основою для визначення професійної кваліфікації. Навчання у професійних – технічних закладах освіти мають модульний характер та містять дві основні складові: базову державну програму – 80 % та 20 % регіонального компоненту.

Базовою державною програмою є стандарти навчання, які розробляються на місцевому рівні підприємствами-партнерами навчальних закладів, при цьому поліпшується відповідність навчальних програм вимогам регіонального ринку праці. Доля практичного навчання в середньому складає 36 %, а теоретичного – 64 %. Практичне навчання організовано шляхом чергування занять у навчальному закладі та виробничим навчанням на підприємстві. Цей комплексний підхід полегшує перехід від навчання до трудового життя.

Система забезпечення якості на старшому ступені середньої школи на основі загальної системи забезпечення якості, погодженої на європейському рівні, реалізується в масштабі всієї системи професійної й технічної освіти. Вона була впроваджена відповідно до чинного законодавства за результатами експерименту, що розпочався у 2003-2004 роках. Державна система професійної кваліфікації Румунії ще не задіяна повністю, її складові будуть розроблятися за підтримки низки програм ЄС до 2014 року.

Усі запропоновані програми професійної й технічної освіти розроблені на основі державних стандартів, що затверджені соціальними партнерами – галузевими комітетами. Навчаль-

ні заклади, що пропонують освітні послуги, повинні проходити акредитацію для того, щоб мати право здійснювати діяльність за програмами ПОН. Цю відповідальність покладено на Агентство Румунії з забезпечення якості в системі доуніверситетської освіти. Державні стандарти для оцінки та акредитації містять комплекс критеріїв ефективності за наступними напрямками:

- інституціональний потенціал: інституціональна, адміністративна та управлінська структури, кадрові і матеріальні ресурси;
- ефективність навчання: зміст навчальних програм, якість навчання студентів і учнів, науково-дослідне й експериментальне супроводження, дидактичне забезпечення, фінансова діяльність;
- контроль якості: стратегія і порядок забезпечення якості, процедури моніторингу і перегляду послуг, пропонованих навчальним закладом, порядок оцінки навчальної діяльності учнів і студентів, доступність навчальних ресурсів.

З метою підтвердження акредитації і підвищення якості ПОН, діяльність навчальних закладів професійної школи підлягає зовнішній атестації. Основна концепція пов'язана із забезпеченням якості на рівні навчальних закладів і системи в цілому та полягає в проведенні самостійної оцінки. Атестацію успішності учнів організовано в атестаційних центрах у державному масштабі відповідно до державної методології сертифікації; процес регулюється відповідно до встановлених стандартів навчання. Оцінка компетенцій проводиться оцінною комісією (вчителі, роботодавці) з використанням практичного та усного тестування.

Приватний сектор бере участь у розробці заходів політики на загальнонаціональному рівні через комісію Міністерства освіти з проведення державного діалогу соціального характеру, на регіональному – через консорціуми та місцеві комітети розвитку соціального партнерства в області професійної й технічної освіти, на галузевому – в особі промисловців й роботодавців визначають зміст кваліфікацій за допомогою професійних стандартів, на територіальному – через установи з розробок регіональних планів заходів з розвитку ПОН, у навчальних закладах – представник роботодавця. Навчальні заклади та підприємства укладають контракти, договори на здійснення співпраці для проведення виробничої практики безпосередньо на підприємствах.

Учні мають можливість вибору освітнього циклу і програми професійної і технічної освіти під час вступу і навчання. Спеціальні вимоги до вступу на отримання ПОН на рівні старшого сту-

пеня середньої освіти ставляться тільки у разі вибору поступового освітнього циклу. Вступ на 2 або 3 рівень програм можливий лише за наявності свідоцтва про завершення освіти попереднього рівня. Подовження навчання, здобуття вищої освіти залежить від наявності диплому бакалавра і рішення керівництва конкретного університету. Існує можливість змінити освітній цикл або програму навчання відповідно до спеціальної методології, покликаної забезпечити мобільність студентів, на підставі документа, що підтверджує раніше отриману освіту, і системи перекладу оцінок, що свідчать про успішність. Система профорієнтації та консультування організована на рівні навчальних закладів і допомагає учням у виборі циклу й програми навчання перед вступом до навчального закладу професійної освіти. Усі навчальні програми освіти спрямовані на професійну орієнтацію, діагностику та консультування як одну з ключових вимог [2].

Випускники старшої школи з дипломом бакалавра перед вступом до вищих навчальних закладів повинні скласти вступні іспити. Якщо володарі дипломів закінчили підготовчі курси до вступу у вищі навчальні заклади і склали відповідні випускні іспити, вони отримують диплом про закінчення підготовчих курсів (*Diploma de Absolvire a Scolii Postliceale de Specialitate*).

У Румунії здобуття вищої освіти забезпечується навчальними та дослідницькими установами: університетами, інститутами, академіями, консерваторіями та університетськими коледжами. Вищу освіту в Румунії можна отримати в державних вищих навчальних закладах або у приватних вишах тощо.

Вищі навчальні заклади складаються з кількох факультетів, університетських коледжів, відділень, кафедр і невеликих експериментальних лабораторій, що займаються науковими дослідженнями й експериментальним виробництвом.

К. Опрєан, професор і ректор румунського університету Sibiu наголошує на розвитку "Культури викладання", що містить у собі принцип "навчатися необхідності неперервного навчання", тим самим підкреслюючи, що "компетентність викладання" є важливою проблемою, оскільки викладач повинен знати, як навчати, а студент – як вивчати [6].

Вища освіта складається з декількох ступенів.

- Перший ступінь вищої освіти передбачає два варіанти навчання. По-перше, це короткострокову університетську освіту протягом двох-трьох років в університетських коледжах. За умови успішного складання випуск-

них іспитів студенту коледжу видається диплом (diploma de absolvire), з яким зазвичай можна продовжити освіту довгострокової університетської програми. По-друге, це довгострокова університетська освіта (4-6 років) в університетах, академіях і консерваторіях. Після її завершення видається університетський диплом, еквівалентний ступеню бакалавра (diploma de licenta). Тривалість навчання залежить від обраної спеціалізації: 8 семестрів (4 роки) для природничих, гуманітарних, економічних, соціальних і політичних наук, права, мистецтва та спорту; 10 семестрів (5 років) для інженерів, фармацевтів, фахівців у галузі лісового та сільського господарства і навіть 12 семестрів (6 років) для загальної медицини, стоматології, ветеринарії та архітектури.

- Другий ступінь вищої освіти передбачає продовження навчання за спеціалізацією для випускників університетів; магістерська програма (1-2 роки) із наданням ступеня магістра – Diploma de magister / master; курс поглибленого навчання тієї ж тривалості з отриманням диплому Diploma de studii aprofundate. Аспірантура (2-3 роки), організована університетськими вченими радами або радами, що функціонують самостійно, навчання проводиться на міждисциплінарній основі та спрямоване на підвищення професійної спеціалізації.
- Третій ступінь – докторантура (4-6 років) в університетах і дослідницьких інститутах у формі денного або вечірнього навчання вимагає складання випускних іспитів та захисту оригінальної дисертації. Вчений ступінь доктора (Diploma de doctor, еквівалент PhD¹) присвоюється установою, акредитованою Державною радою з атестації наукових звань, університетських дипломів і сертифікатів у відповідній галузі науки чи мистецтва.

Поряд з можливістю отримати освіту існують університетські курси підвищення кваліфікації, що тривають не більше одного року і призначені для певних категорій службовців, які не мають диплому університету.

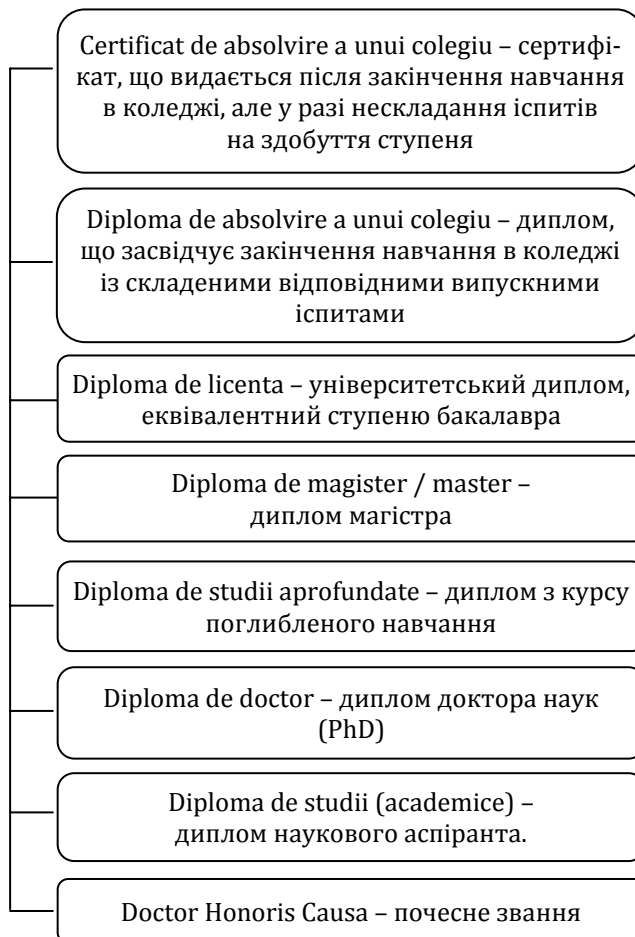
Румунська система вищої освіти надає також можливість дистанційного навчання, а також здобування освіти на вечірньому, змішаному очно-заочному відділеннях. Програми такого навчання зазвичай на рік довші, ніж на денному відділенні.

Повільний розвиток соціалістичної Румунії значно ускладнив питання визнання дипломів у країнах Євросоюзу. Румунія підписала Лісабонську конвенцію у 1997 році про взаємне визнання європейськими країнами академічних кваліфікацій, що дають можливість отримати дипломи.

Сучасна система кваліфікацій, які можна отримати в Румунії, має структуру дипломів,

наукових ступенів про освіту і почесних звань, що відображено на схемі 3.

Схема 3 ДИПЛОМИ ПРО ПРОФЕСІЙНУ, ВИЩУ ОСВІТУ ТА НАУКОВІ СТУПЕНІ

Почесне звання Doctor Honoris Causa присуджується рішенням ректорату вищого навчального закладу видатним румунським та іноземним діячам у галузі природничих, технічних, прикладних наук та культури. Іноді це звання надається громадським державним і міжнародним діячам на знак визнання їх видатних заслуг.

Модернізація вищої освіти Румунії розпочалася з відновлення системи педагогічної освіти, реформи якої розраховано на тривалий термін – не менше, ніж на два десятиріччя.

Модель підготовки педагогічних кадрів у Румунії заснована на чотирирічному навчальному плані. У 1989 році ухвалено введення проміжного циклу між університетським навчанням (отриманням диплома) і докторантурою. Уні-

¹ PhD – лат. Philosophiæ Doctor – вчений ступінь, що присуджується в деяких країнах Заходу, аналог вченого ступеня "кандидат наук".

верситетські курси магістратури тривалістю один-два роки укладаються в існуючу ієрархію вищої освіти країни. У 1998-1999 роках, упроваджено державну децентралізовану систему визнання залікових одиниць на добровільній основі, сумісну з Європейською кредитно-трансфертною системою накопичення (ECTS): один семестр еквівалентний 30 заліковим одиницям – кредитам.

В останнє десятиріччя система вищої педагогічної освіти надає можливості для мобільності студентів, передусім – державної. Засновано внутрішні механізми зміни освітнього профілю на стадії навчання в аспірантурі, завдяки чому скорочено тривалість додаткової освіти до одного-двох років.

У розвитку міжнародної мобільності румунських студентів і викладачів значну роль відіграли програми Євросоюзу, які сприяли співпраці з вишами інших країн – проведенню досліджень і стажуванню за кордоном. До таких програм насамперед належить програма "SOCRATES ERASMUS", спрямована на підтримку європейської співпраці у восьми галузях – від доуніверситетської до вищої освіти і від нових технологій до освіти для дорослих. У 2002-2006 роках, згідно з цією програмою, було розширено схему дій європейського співтовариства з мобільності студентів університетів, упроваджено європейську систему визнання залікових одиниць, яку розробила експериментальна група 145 університетів країн-членів ЄС і європейської асоціації вільної торгівлі. Якщо в 1999 році в програмі брали участь 49 вишів Румунії, то на початок 2007 року – вже всі ВНЗ країни активно застосовували систему ECTS. Доля Румунії в міжнародних освітніх програмах сприяла розвитку університетського співробітництва. У 1992 році в румунському місті Синаї відбулася міжнародна конференція з академічної свободи й автономії університетів під егідою ЮНЕСКО-СЕРЕС.

В останні роки розпочато роботу над плануванням нового змісту педагогічної освіти, спрямованого на обґрунтування у певній професійній діяльності. Досліджуються наступні питання: наукові погляди в галузі педагогіки; опис і розвиток основних навичок; розвиток комунікативних здібностей і створення умов для успішної групової роботи. Мета таких досліджень – відкрити комунікативні канали на всіх рівнях системи, щоб прокласти вільний шлях сучасній педагогічній думці, практичним намірам з метою допомоги в справі реформування змісту й структури освіти. Університетські центри у Бухаресті та Брашові вивчають можливості, мето-

ди розроблення й використання нових систем викладання сучасної методології у вищій освіті. Науково-дослідні колективи вишів співпрацюють з місцевими органами освіти, розробляючи функціональні моделі майбутніх фахівців, проводять заходи з оптимізації навчального процесу, залучення студентів до науково-дослідницької діяльності.

Таким чином, діяльність навчальних закладів Румунії орієнтовано на забезпечення сучасного рівня підготовки майбутніх конкурентоспроможних робітників та фахівців, формування у студентів навичок самостійної роботи й самоосвіти. Новий Закон про освіту в Румунії сприятиме динамічному розвитку середньої, професійної та вищої освіти, відкритої для змін з огляду на поліпшення соціального, професійного і матеріального стану освіти в цілому.

Якість освіти постає найважливішою категорією національної політики в усьому світі, головним орієнтиром в діяльності міжнародної політики з питань освіти ЮНЕСКО, ООН, Євросоюзу. Вивчення та запозичення передового міжнародного досвіду в поєднанні з національною ідентичністю є надзвичайно важливим для України, де відсутність чіткої національної стратегії інтернаціоналізації освіти, зокрема професійної, визначає низький обсяг експорту освітніх послуг, низькі темпи розвитку міжнародних освітніх програм, ускладнює ефективну інтеграцію вітчизняної професійної школи до загальноєвропейського та світового простору [7].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що розроблення національних рамок кваліфікацій і забезпечення взаємної відкритості систем професійної освіти й навчання змушує країни ЄС переосмислити існуючі програми навчання, щоб усунути перешкоди до безперервної освіти, полегшити перехід від професійно-технічної освіти до вищої, а також підвищити привабливість професійної. Це можливо здійснити за допомогою структурних, управлінських та інституційних змін як у професійно-технічній, так і у вищій освіті, створюючи більш легкий перехід від одного до другого.

Література

1. Баранников А. В. Реформи і стандарти освіти в правовому контексті (досвід зарубіжних країн) / А. В. Баранников [Текст] // Педагогіка. — 2009. — № 4. — С. 114-126.
2. Джурицкий А. Н. Развитие образования в современном мире: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений [Текст] / А. Н. Джурицкий. — 2-е изд., испр. и доп. — М.: ВЛАДОС, 2003. — 240 с.
3. Ключові характеристики країни Румунії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.siteresources.worldbank.org/CP_Romania%5BRevised%5D_rus.pdf.